

OSMANLI DEVLETİ'NDE TASAVVUF HAYATININ KURUMSAL YÖNETİŞİMİ SEMPOZYUMU

SONUÇ RAPORU (TASLAK)

Osmanlı Devleti'nde Tasavvuf Hayatının Kurumsal Yönetişimi Sempozyumu, 01-03 Mart 2018 tarihinde düzenlenen 8. Dünya İslam Forumu marjında, **01 Mart 2018** günü **İstanbul'da** Titanic Business Bayrampaşa Otelinde, çeşitli üniversitelerden akademisyenler, konunun uzmanları, araştırmacılar, sivil toplum kuruluşu temsilcileri ve dinleyicilerin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Oturum başlıkları "Osmanlı Devleti'nde Tasavvuf Hayatının Kurumsal Yönetişimi ve Meclis-i Meşâyih Defterleri", "Osmanlı Devleti'nde Tasavvuf Hayatının Kurumsal Yönetişimi" ile "Tasavvuf Hayatının Kurumsal Yönetişimi için Güncel Perspektifler" olan Sempozyum'da oturum başkanlıklarını **Prof. Dr. Mustafa TAHRALI, Prof. Dr. Mustafa KARA ve Prof. Dr. Rahmi KARAKUŞ** yapmıştır.

Sempozyum, TASAM'ın inisiyatifi ve Cumhurbaşkanlığı Himayeleri ile başlatılan Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 ve müteakiben Türkiye 2053 olarak revize edilen Proje'nin Değerler İnşası bölümü kapsamında icra edilmiştir. İlgili kurumların önerileriyle içeriği zenginleşen Proje, "Makro Çerçeve" - "Stratejik Lokomotif Sektörler" - "Değerler İnşası" şeklinde üç temel başlığa ayrılmıştır. 7 kişilik TSV 2023 Akil Kişiler Kurulu, 41 kişilik Bilim Kurulu ve sayıca 300'ü aşan sektörel uzman ve akademisyen ile Proje'de "akademik yetkinlik" en üst düzeyde gözetilmiştir.

"Değerler İnşası" çalışmaları kapsamında iki Hazırlık Toplantısı, beş Çalıştay ve "Referans Değerler, Kurumlar, Kişiler" temalı Medeniyet İnşası - Türkiye Vizyonu Uluslararası Kongresi İstanbul'da, Marka Şehir Toplantıları Şanlıurfa ile Çankırı'da gerçekleştirilmiş ve raporları yayımlanmıştır.

"Uluslararası Ahilik ve Ahi Evran Projesi" (Hazırlık Çalıştayı, Uluslararası Kongre, Ankara ve Denizli Bölge Toplantıları) gerçekleştirilmiş ve çıktıları yayımlanmıştır. "Millî Birlik ve İktisat, Ahilik, Asabiyet ve Sosyal Sermaye" isimli kitap ise yayımlanacaktır.

"Değerler İnşası" kapsamındaki bir diğer çalışma da Osmanlı Devleti'nde Tasavvuf Hayatının Kurumsal Yönetişimi Sempozyumu'nda tanıtımı, Dr. Ali Vasfi KURT tarafından yürütülmekte olan "Osmanlı Devletinde Tasavvuf Hayatının Kurumsal Yönetişimi Meclis-i Meşâyih Defterleri Projesi"dir. Osmanlı Devleti'nde, her birisi bir vakıf olan Tekkeleri denetlemek ve idari işlerine bakmak üzere 1866 yılında Şeyhülislâmlığa bağlı kurulan Meclis-i Meşâyih'e müzekkere, karar ve zabıt kayıtlarını içermekte olan Meclis-i Meşâyih Defterleri'nin yaklaşık 8.000 orijinal belgesi, uzman bir ekip tarafından özetlenerek latinize edilmiş olup, devam eden editöryal çalışmaların ardından "Osmanlı Devleti'nde Tarikatler ve Meclis-i Meşâyih Defterleri Kataloğu" ismi ile yayım aşamasındadır.

Meclis-i Meşâyih Defterleri Projesi'nin, Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 ve ardılı Türkiye 2053 Projesi kapsamında "Değerler İnşası" çalışmalarının uygulama projeleri arasına katılmasında, en büyük katkı payı TASAM'a ait olmak üzere, ana fikrin ciddi bir projeye dönüştüren Prof. Dr. Rahmi KARAKUŞ ve izlenecek yol haritasında teknik katkıları sağlayan Prof. Dr. Bilgin AYDIN'ın önerileri doğrultusunda, toplam 5.492 sayfalık 28 defterin büyük bir kısmının özeti ve özellikle 1918-1920 yıllarını hâvi 4 karar defterinin de transkribi yapılmıştır. Tüm sürecin yönetişi Dr. Ali Vasfi KURT marifeti ile editöryal çalışmalar ise İhsan TOY ve Yusuf AYDEMİR'in önemli katkıları ile gerçekleşmiştir.

Meclis-i Meşâyih Defterleri'nde, İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de, yaklaşık 500, Taşra'da ise, yine 500'ü aşkın Tekke görülmektedir ki, Merkez'de bulunan Tekkeler'e dağıtılmak üzere toplam 768 adet; Taşra Encümen-i Meşâyihleri Riyâsetlerine ise 580 adet Meclis-i Meşâyih Nizamnâmesi'nden gönderilmesi de, son yüzyılda tüm Memâlik-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniye'de bulunmakta olan Tekkeler'in sayıları hakkında tespit ettiğimiz bu rakamları doğrulamaktadır.

Meclis-i Meşâyih Defterleri kapsamında, "Osmanlı Devleti'nde Tasavvuf Hayatının Kurumsal Yönetişi" ile "Tasavvuf Hayatının Kurumsal Yönetişi için Güncel Perspektifler" başlıkları altında bu alanın âkil kişileri ve uzmanları olan akademisyenlerin katılımıyla gerçekleştirilmiş olan üç oturumda, altı çizilmesi gereken sonuçlar şöyle özetlenebilir:

Dergâhlar, Tekkeler, Zâviyeler ve Hangâhlar'a bağlı Medrese, Câmi ve Kütüphaneler'in fonksiyonları hakkında;

Devlet-i Aliyye-i Osmâniye'de, XIV. asırdan XX. asrın ilk çeyreğine kadar, varlıklarını, Evkâf-ı Kadîme, Evkâf-ı Mazbûta, Evkâf-ı Mülhaka ve Evkâf-ı Hâssa şeklinde sürdürmekte olan, kurucularının menkul ve gayr-ı menkul gelirlerini vakfettiği, ayrıca mensuplarının hediye ve teberrularıyla etkinliklerini sürdürmekte olan, içlerinde özellikle de kurucularının türbelerinin bulunduğu ve âilelerinin ve muhibbânının defnedildikleri yerlerdir.

Müslümanların ibadetlerini müştereken yaptıkları bir Câmi'dir.

Okuma-yazma, matematik ve coğrafya gibi temel bilgilerin teşvik edildiği ve öğretildiği okuldur.

Âlimlerin, zaman zaman toplanıp tarih, hukuk ve ilahiyat gibi ilimler hakkındaki meselleri tartıştıkları eleştirel düşünce mekânıdır.

Düşmandan kaçan mazlumların ve kaçakların sığındığı dokunulmazlığı olan güvenli mekânlardır.

Seyyahların, hacıların ve ziyaretçilerin konakladığı bir hândır.

Zamanın âlimlerinin kitaplarını yazdıkları ve bıraktıkları kütüphane ve okuma yerleridir.

Hastalar, sakatlar, yaşlılar ve çaresizler için bir Dâru'l-Aceze ve Hastahâne'dir.

Yolda kalmışların, gariplerin, fakirlerin ve yoksulların yiyecek, içecek, giyecek ve dinlenme imkânı buldukları mekânlarıdır.

Gezgin Dervişler vâsıtasıyla da, tüm ülkede kurulmuş olan sivil ağlar üzerinden, bilgi aktarılan ve paylaşılan Bilgi Merkezleri'dir.

Dergâhlar, Tekkeler, Zâviyeler ve Hangâhlar'da Gerçekleşmiş Olan Tasavvuf Hayatı'nın, Devlet ve Devlet'e Bağlı Resmî Kurumlar ile Kurumsal Yönetişimi için Güncel Perspektifler ise şunlardır:

Tamâmen gönüllü ve sivil olan bu kurumların, Devlet-i Aliyye-i Osmâniye'nin en zor asrında, en son zamanlarında, hatta Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda, nasıl bir sivil-devlet "yönetişim"i örneği verdikleri, işte bu Defterler'de tescil edilmiş resmî belgelerde de gözlemlenmiştir.

Bireysel bir disiplin olan Tasavvuf'un toplumsal ve kurumsal biçimi olan Tekkeler'in kuruluş amacı'nın; şahsiyetli ve ahlaklı bireyler yetiştirme, topluma örnek insan-ı kâmil yetiştirme olduğu dikkatlerde tutulmadır.

Geçmişte bu faaliyetler o kadar belirgin bir şekilde gerçekleşmekteydi ki, örneğin Muhyiddîn İbn Arabi Tasavvufu, Osmanlı Devleti'nin, başlangıçtan beri resmî ideolojisi/söylemi şeklini dahi almıştır.

Fakat bu durum, aslâ Devlet'in bir Tarikat ya da Tarikat'ın bir Devlet olduğu anlamına gelmemektedir.

Sempozyumumuzun başlığında kullandığımız "yönetişim" olgusu; dışarıdan aşkın bir pozisyondan, aşkın bir entelijansiyadan, karşı tarafa yapılacak bir empoze anlamında değildir.

"Yönetişim"; şeffaf ve iletişime dayalı olarak, müşterek bir ruhun idârede de etkin olması anlamına gelmektedir.

Zîrâ, Tasavvuf, ahlak olarak yaşanan bir dünya görüşü ve yaşam biçimidir.

Nitekim "mistik" dendiğinde, Batı'da önce bilgi anlaşılırken, Doğu'da ve bizde "ahlaklı hayat" anlaşılır.

Çünkü Tasavvuf, insanın kendi kendisiyle yüzleşme sürecidir.

Tekkeler bağlamında "yönetişim" kavramı da, pek isabetli olduğu hâlde, bu kurumların günümüzde "sivil toplum" kurumları olarak sayılmasında birçok mahzur vardır.

"Yönetişim", bir karşılıklılık öngördüğüne göre, şeffaf ve iletişime açık olmalı ve müşterek bir üslupta buluşarak gerçekleşmelidir.

Tekke'de "sivil toplum" olmayı aşan hususlar vardır.

MEDENİYET İNŞASI

"Referans Değerler, Kurumlar, Kişiler"

OSMANLI DEVLETİ'NDE TASAVVUF HAYATININ KURUMSAL YÖNETİŞİMİ SEMPOZYUMU

Burada insana, insan olmanın edebini kazandıran bir özgürlük toplumu olma özelliği ve bir "geleneklilik" vardır.

Oysa sivil toplum tüzük esaslıdır.

Geleneklilik ise, bir kurum değil, akış hâlidir.

Bu, büyük insanlığa doğru gönüllü bir bir akış olup, kendi yatağını, kendi mecrâsında bizzat kendisi oluşturur.

İşte bu nedenle de Tekkeler, vakıf kuruluşlardır.

Dolayısıyla Devlet'in bunlara dair belirleyiciliği ve kontrolü "içten" olmamalıdır.

Devlet'in, dinlerin ve din içi farklılıkların birlikte ve barış içerisinde yaşamasını sağlayacak bir "pozitif laiklik" uygulaması ile, "Kurumsal Tasavvuf Hayatı"na yaklaşması uygun olacaktır.

01 Mart 2018, İstanbul